

Hankehaku (13.12.2022– 28.2.2023): Itäisen Suomen elinvoimaa tukevat verkostohankkeet
Nimi: Vaikuttavampaa yhteistyötä rajakaupungeissa ja -kunnissa

Tiivistelmä

Kuusamon, Suomussalmen, Kuhmon, Lieksan, Ilomantsin, Tohmajärven, Kiteen, Sallan ja Savukosken vahvuus ja omaleimaisuus perustuu rajakuntastatukseen. Alueemme välimatkat ovat pitkät, mutta kaikilla kaupungeilla ja kunnilla on samanlaisia omaehtoisen kehittämisen intressejä, jotka aikaisemmin liittyivät rajan läheisyyteen ja rajan ylittävään yhteistyöhön sekä sijaintiin. Venäjän hyökkäyssodan jälkeisessä ajassa myös haasteet rajanläheisyyteen ovat yhteisiä.

Suomessa on tyypillistä, että aluekehittämistä tehdään maakunnittain. Maakuntien kuntien ja toimijoiden yhteistyö on vahvaa ja kannatettavaa, mutta samalla tärkeät rajaseutujen teemat voivat jäädä vähemmälle huomiolle. Rajaseutujen kunnilla on monia yhteisiä kehittämisen teemoja, mutta vakiintuneet yhteistyön tavat eivät alueellamme juurikaan tue rajakuntien yhteistä toimintaa.

Rajaseutujen kuntien välinen yhteistyö on ollut organisoidumpaa toimintaa Ruotsin ja Norjan rajoilla ja Kaakkois-Suomessa. Alueemme kuntien osalta erityinen haaste on ollut kuntien sijainti neljässä eri maakunnassa ja erittäin pitkät etäisyydet.

Näemme, että verkostomainen toiminta tuo vaikuttavuutta osaamisperustaiseen rajaseutujen aluekehittämiseen, jolla mobilisoidaan, rakennetaan, uudistetaan ja hankitaan sellaisia resursseja ja kyvykkyksiä, joiden varaan alueen tulevaisuutta rakennetaan. Rajakuntien verkoston toiminta kytkeytyy kansallisiin strategioihin ja linjauksiin kuten aluekehittämispäätös ja seutukaupunkiohjelma sekä itäisen Suomen visio ja valtiosihteeriryhmän loppuraportti.

Verkostotyö kiinnittyy myös alueiden, kaupunkien ja kuntien strategiaan valintoihin ja painopisteisiin. Lisäksi verkoston toiminta kytkeytyy maakuntaohjelmiin, maakuntien älykkään erikoistumisen strategioihin, maaseutu- ja rakennerahasto-ohjelmiin sekä temaattisiin strategioihin kuten maakuntien ilmasto- ja biotalousstrategioihin.

Rajaseutukuntien voimien yhdistäminen tuo vaikuttavuutta sekä alue- ja kaupunkikehittämiseen että vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kehittämisen kyvykkyksiä valituilla painopistealueilla.

Hankesuunnitelma toteuttaa itäisen Suomen visiota. Valtiosihteereiden loppuraportissa esitettiin itäisen Suomen elinvoimaa vahvistavia toimenpiteitä kokonaisuuksissa: aluekehittämisen tukeminen, omavaraisuus ja fossiilienergiasta luopuminen, osaaminen, osaava työvoima ja työvoiman saatavuus, saavutettavuus sekä matkailu. Hankesuunnitelmassa on huomioitu loppuraportin painopisteet.

Teemaverkoston / kehittämisvyöhykkeen idea ja tavoitteet:

Idea: Verkostoyhteistyö lisää kehittämishankkeiden vaikuttavuutta ja mahdollistaa aiempaa paremmin rajaseutujen yhteisten kehittämisteemojen esiintuomisen ja hankerahoituksen hakemisen yhteisten kehittämistarpeiden ratkaisemiseksi.

Tavoitteet:

- Vahvistaa rajaseutujen yhteistä strategista kehittämistä ja vakiinnuttaa yhteistyön tapa sekä parantaa yhteistyötä ja asemaa aluekehittämisen keskeisissä teemoissa.
 - Parantaa rajaseutujen seutukaupunkien ja kuntien kykyä hyödyntää EU-ohjelmien ja muiden ohjelmien hankerahoitusta ylimatekunnallisilla sekä rajat ylittävillä (Eurooppa ja Skandinavia) hankekokonaisuuksilla ja aktivoida yritysten ja muiden toimijoiden ylimatekunnallisia hankkeita.
 - Vaikuttavammat ja paremmin alueen elinvoimaa ja kansalaisyhteiskuntaa vahvistavat hankkeet ja strateginen yhteinen kehittämissuunta alueen elinkeinoelämän kanssa.
 - Ennakointityö ja varautumisen kokonaisuus Suomen pisimmällä yhtäjaksoisella maarajalla. Natojäsenyyden mukanaan tuomat mahdollisuudet erityisesti infran ja saavutettavuuden kehittämisessä.
 - Selvittää investointitarpeet ja muiden resurssien tarve sekä kartoittaa elinvoimapotentiaali.
- Pilotit:
- Osaajien saamisen parantaminen. Rajakunnat ovat opiskelijoille houkuttelevia. Luodaan systemaattinen malli oppilaitos–yritysyhteistyöhön opiskelijoiden kiinnittämiseksi alueelle.
 - Kehitetään englanninkielisiä palveluja parantamaan kansainvälisten osaajien juurtumista alueelle.
 - Monikampus toteuttamismallin laajentaminen.

Kuvaus alueesta ja tämän hetken verkostoyhteistyöstä

Kansainvälisiä rajanylityspaikkoja Suomen ja Venäjän välisellä maarajalla ovat (pohjoisesta etelään) Rajajoosseppi, Salla, Kuusamo, Vartius, Niirala, Imatra, Nuijamaa, Vainikkala ja Vaalimaa. Tilapäisiä rajanylityspaikkoja Suomen ja Venäjän välisellä maarajalla ovat Inari (Lieksa) ja Parikkala. Verkoston alueella sijaitsee neljä kansainvälistä rajanylityspaikkaa Salla Kuusamo, Vartius (Kuhmo), Niirala (Tohmajärvi) ja yksi tilapäinen eli Inari (Lieksa). On tärkeä hahmottaa alueen maantieteellinen laajuus. Suomen ja Venäjän rajan virallinen pituus on 1 343,6 kilometriä. Hankealueella kyse on yli 1000 kilometristä Suomen EU:n itärajaa.

Viime vuosina verkostoyhteistyö on perustunut pääosin Fennoskandian vihreä vyöhykkeen toimintaan. Vyöhyke koostuu luontoalueista Suomen, Venäjän ja Norjan rajaseuduilla. Kaakkois-Suomessa Fennoskandian Vihreällä Vyöhykkeellä korostuvat erityisesti vesistöt eli "sininen vyöhyke" ja luontomatkailu. Vyöhykkeellä on tehty rajat ylittävää yhteistyötä Suomen, Venäjän ja Norjan välillä. Yhteistyö perustuu vuonna 2010 allekirjoitettuun yhteisymmärryspöytäkirjaan.

Fennoskandian vihreän vyöhykkeen Karjalan työvaliokunnan toimintaa (Pohjois-Karjala, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa) on aktivoitu uudelleen. Toiminta perustuu verkosto-organisaatioiden omaan työpanokseen. Puheenjohtajuuden ja sihteeristöjen resurssin tarjoavat emo-organisaatiot. Tällä hetkellä puheenjohtajana toimii Kuhmon edustaja. Työvaliokunnan tehtävänä on edistää alueen toimijoiden yhteistyötä ja edistää valitsemiensa kärkiteemojen etenemistä. Edistäminen tapahtuu hankerahoituksella, jota kukin organisaatio hakee eri rahoituslähteistä. Hankealuetta yhdistää myös Via Karelia, Runon ja Rajan tie. Runon ja Rajan tie kulkee itärajaa noudatellen Suomenlahdelta

Sallaan ja sen pituus on 1080 km. Reitin tavoitteena on vahvistaa alueiden kulttuuriperinteitä (mm. Itäinen ruokakulttuuri, sotien muistomerkit ja mielenkiintoiset matkailukohteet, luonto).

Pohjois-Karjalan ja Kainuun rajakuntien yhteiset kokoontumiset ovat olleet säännöllisen epäsäännöllisiä. Vuosina 2018-2022 Suomussalmen, Kuhmon, Lieksan, Ilomantsin, Tohmajärven ja Juuan kuntajohtajat ovat tavanneet epävirallisissa tapaamisissa 1-3 kertaa vuodessa. Tätä ryhmää on laajennettu Kuusamoon ja nyt Sallaan ja Savukoskelle. Välillä mukana oli myös Vironlahti.

Viime hallituskaudella järjestettiin kerran rajakuntien rajakuntafoorumi. Tällaiselle toiminnalle olisi iso tarve Suomessa, jotta rajaseutujen erityisteemat tulisivat paremmin esille ja niistä käytäisiin kansallista keskustelua. Tarvitsemme kansallisesti ministeriötason kiinnostusta siihen, miten rajaseutujen elinvoimaa kansallisesti voidaan edistää.

Hankkeen valmistelu

Rajakuntien kuntajohtajat ovat tavanneet TEAMS-tapaamisissa ja käyneet keskustelua ajankohtaisista yhteisistä teemoista. Rajakunnat jättivät hakemuksen aikaisempaan TEM-verkostohakuun. Rahoitusta ei silloin saatu. Keskustelua jatkettiin ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan muutti rajaseudun roolia ja asemaa. Kevästä 2022 lähtien on viety eteenpäin ajatusta uudesta verkostohankkeesta.

Kuntajohtajien yhteisessä keskustelussa ovat nousseet esille seuraavat kehittämisen teemakokonaisuudet:

- Sota on muuttanut tilanteen. Yhteistyö rajan yli ei ole mahdollista. Varautuminen ja kokonaisturvallisuus noussut vahvasti keskustelun keskiöön. Yhteistyö varautumisessa.
- Äkilliseen maahanmuuttoon varautuminen.
- Saavutettavuus on kaiken perusta. Alue tulee olla saavutettavissa (tieto, tavarat, ihmiset).
- Energiaratkaisut, biokaasu (rahoituksen kokoon juokseminen yhteisille hankkeille). Lähien energia, vety. Energiaverkot.
- Huoltovarmuus, maatilat, isot yksiköt harvaan asutuilla alueilla.
- Ammattiosaajien saaminen avoimena oleviin tehtäviin. Oppilaitos yritysyhteistyön tiivistäminen erittäin tarpeellista. Korkeakoulut sijaitsevat maakuntakeskuksissa. Kannustusta yhteistyöhön tarvitaan.
- Monipaikkaisuus. Tarve kehittää kunnan palvelujärjestelmää niin, että ne tukisivat monipaikkaisuutta. Koulut ja päiväkotit, etäopetus, joustavuus. Kansainväliset päiväkodit ja koulut. Sivistystoimialan toimijoiden verkottuminen ja yhteisten toimintamallien kehittäminen.
- Kolmansien maiden kansalaisten kotoutuminen ja osallisuus.
- Seutukaupunkien ja kuntien yritysverkoston kehittäminen valituissa teemoissa.
- Erityisesti luonto, kulttuuri- ja elämysmatkailu sekä bio- ja kiertotalous, mukaan lukien mekaaninen puuteollisuus ja puu- ja hybridirakentaminen. Teemalliset matkailureitit rajamyötäisesti. Yhteiset hankehakemukset, joiden kautta yritysyhteistyö lähtisi liikkeelle.
- Hankevalmistelijoiden verkosto.
- Luonnon monimuotoisuuden edistäminen, ilmastokestävyys ja ympäristösuojelu.
- Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja resurssitehokkuus. Energiamurros.

Hankkeen työpakettit ja toimenpiteet

Tavoite	Työpaketti 1, toimenpiteet
1. Vahvistaa rajaseutujen yhteistä strategista kehittämistä ja vakiinnuttaa yhteistyön tapa sekä parantaa yhteistyötä ja asemaa aluekehittämisen keskeisissä teemoissa. 2. Parantaa rajaseutujen seutukaupunkien ja kuntien kykyä hyödyntää EU-ohjelmien ja muiden ohjelmien hankerahoitusta ylimaakunnallisilla sekä rajat ylittävillä (Eurooppa ja Skandinavia) hankekokonaisuuksilla ja aktivoida yritysten ja muiden toimijoiden ylimaakunnallisia hankkeita. 3. Vaikuttavammat ja paremmin alueen elinvoimaa ja kansalaisyhteiskuntaa vahvistavat hankkeet ja strateginen yhteinen kehittämissuunta alueen elinkeinoelämän kanssa.	Kuntajohdon ja temaattisten ekosysteemiverkostojen verkostotyön tukeminen. Vakiinnutetaan toimintatapa. Laaditaan kevyt viestintäsuunnitelma hankkeen ja kuntien viestintäasiantuntijoita hyödyntäen. Viestintään yhteistyöstä ja sen mahdollisuuksista kuntien jo olemassa olevia kanavia hyödyntäen. Kehittämishojelman laatiminen Osallistavan työpajaprosessi. Verkkotyöskentely. Kehittämishojelman kokoaminen. Ostopalvelu. Alueella sijaitsevien tutkimuskeskusten, tutkimuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen tuominen vahvasti osaksi kehittämissuojelmaa. Innovaatioekosysteemihankkeen hyvien käytänteiden laajentaminen koko hankealueelle. Kehittämissuojelmassa nousseiden toimenpiteiden edistäminen hanketoimijoiden yhteistyöllä. Verkostoyhteistyön aktivoiminen. Kartoitetaan alueella käytössä olevat yhteiskehittämisen alustat ja valitaan yhteinen alusta kehittämiseen ja hankevalmisteluun. Valitut klusterit: metsä, matkailu ja energia. Mahdolliset teemakokonaisuudet klustereiden lisäksi: Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja resurssitehokkuus. Energiamurros.
Tavoite	Työpaketti 2, toimenpiteet
4. Ennakointityö ja varautumisen kokonaisuus Suomen pisimmällä yhtäjaksoisella maarajalla. Natojäsenyyden mukanaan tuomat mahdollisuudet erityisesti infran ja saavutettavuuden kehittämissessä. 5. Selvittää investointitarpeet ja muiden resurssien tarve sekä kartoittaa elinvoimapotentiaali.	Kootaan yhteen toimijat kartoittamaan kokonaisvaltaista alueen suunnittelua rajaseudulla varautumisen ja turvallisuuden näkökulmasta. Selvitetään investointi- ja resurssitarpeet yhteistyössä toimijoiden kanssa.

	Laaditaan tiekartta suunnitelmien toteuttamiseen.
	Työpaketti 3, pilotit
A) Osaajien saamisen parantaminen. Rajakunnat ovat opiskelijoille houkuttelevia. Luodaan systemaattinen malli oppilaitos–yritysyhteistyöhön opiskelijoiden kiinnittämiseksi alueelle. B) Kehitetään englanninkielisiä palveluja parantamaan kansainvälisten osaajien juurtumista alueelle. C) Monikampus toteuttamismallin laajentaminen.	A) Oppilaitosten ja yritysten käytännön yhteistyön aktivoiminen ja toteuttaminen. Rajakuntien yritysten tunnettuus maakuntakeskuksissa opiskeleville nuorille kasvaa. Kesätyöt, harjoitustyöt, työmahdollisuudet. Tutustumiskäynnit yrityksiin ja kuntiin. Klusterit painopisteenä. Rajakunnilla mahdollisuus toimia pilotointialustana erilaisille malleille. Kuhmon ja KAO:n Taito-tehdas -mallin laajentaminen muihin rajakuntiin. B) Sivistystoimialan toimijoiden verkottuminen ja yhteisten toimintamallinen kehittäminen tukemaan osaajien muuttoa ja monipaikkaisuutta. Kansainväliset lukiot. Sallan mallin laajentaminen muihin lukioihin. C) Seutukaupunkiverkostossa laaditun monikampus toteuttamismallin kokeilu rajakunnissa monimuoto-opiskelua hyödyntäen.

Henkilöstöresurssit: Hankepääällikkö ja hankesuunnittelija

Lisäksi hankkeeseen kohdistetaan vakituisten henkilöstön työaikaa jokaisessa verkoston kunnassa.

Perustelu:

Rajaseudun seutukaupunkien ja kuntien verkostoyhteistyö lisää kehittämishankkeiden vaikuttavuutta ja mahdollistaisi aiempaa paremmin rajaseutujen yhteisten kehittämisteemojen esiintuomisen ja hankerahoituksen hakemisen yhteisten kehittämistarpeiden ratkaisemiseksi. Näin seutukaupunkien ja rajakuntien teemaverkostolle/kehittämisyöhykkeelle myönnetty määräraha toimii välineenä aktivoida isompia vaikuttavampia kehittämiskokonaisuuksia ja hankkeita. Esimerkkirahoituslähteet: kansalliset ja kansainväliset aluekehittämiseen soveltuvat rahoituslähteet.

Rahoituksen avulla kokeillaan ja luodaan toimintamallit julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyölle.

Mukana olevat alueet / kunnat, jotka toimivat rahoittajina ja osatoteuttajina

Lieksa, Kitee, Tohmajärvi, Ilomantsi, Kuusamo, Suomussalmi, Kuhmo, Salla, Savukoski Pohjois-Karjalan, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueilta. Mukaan voi liittyä myös lisää kuntia. Asukaspohja noin 65 000 asukasta.

Rahoitus

Rahoitusta haetaan 318 000 euron kokonaisuudelle, josta valtion osuus 254 400 euroa ja kuntien osuus 63 600. Hankkeen kesto on 2 vuotta 3.4.2023-31.3.2025.

Rahoitus: kokonaisbudjetti 2vuotta 318 000 euroa

	Asukasluku					
	2021		20 %	per vuosi	80 %	
Kuusamo	15 165	74965	14993	7496	59972	318 000
Lieksa	10 543	52117	10423	5212	41693	4,943261309
Kuhmo	7 928	39190	7838	3919	31352	
Suomussalmi	7 508	37114	7423	3711	29691	
Kitee	9 877	48825	9765	4882	39060	
Tohmajärvi	4 241	20964	4193	2096	16771	
Ilomantsi	4 643	22952	4590	2295	18361	
Salla	3 416	16886	3377	1689	13509	
Savukoski	1 009	4988	998	499	3990	
	64 330	318000	63600	31800	254400	

Hakukriteerien oma-arviointi

Täyttääkö hanke arviointikriteerit

- Hanke vahvistaa ja uudistaa itäisen Suomen toimijoiden verkostomaista yhteistyötä KYLLÄ
- Hanke vahvistaa itäisen Suomen vetovoimaisuutta ja elinvoimaisuutta KYLLÄ
- Hanke vahvistaa itäisen Suomen varautumisen, huoltovarmuuden ja muutosjoustavuuden edellytyksiä KYLLÄ
- Hanke tehostaa kuntien ja alueiden välistä yhteistyötä KYLLÄ
- Hankkeeseen osallistuu useita hankekumppaneita ja se on ylimaakunnallinen KYLLÄ
- Hanke on vaikuttavuudeltaan laaja ja verkostomainen KYLLÄ
- Hanke on käynnistettävissä nopealla aikataululla KYLLÄ
- Hankkeen toimenpiteet täydentävät ja tuovat lisäarvoa olemassa oleviin toimintoihin/hankkeisiin KYLLÄ
- Hanke toteuttaa itäisen Suomen elinvoima selvittäneen valtiosihteeriöryhmän loppuraportin painopisteitä KYLLÄ
- Hanke on kansallisesti merkittävä, sille on vahvat perustelut aluekehittämisen näkökulmasta ja se luo uutta aluekehittämisen kenttään KYLLÄ
- Hanke on innovatiivisuutta ja uudistumista edistävä KYLLÄ

Olemme sitoutuneet kyseisen hankkeen rahoitusosuuteen ja toteuttamiseen sen saadessa rahoituksen

Tytti Määttä, kaupunginjohtaja

Kuhmon kaupunki hankkeen hallinnoijana

Jouko Manninen

Kuusamon kaupunki

Jarkko Määttänen

Lieksan kaupunki

Marjut Ahokas

Ilomantsin kunta

Pekka Hirvonen

Kiteen kaupunki

Erno Heikkinen

Suomussalmen kunta

Mikko Löppönen

Tohmajärven kunta

Erkki Parkkinen

Sallan kunta

Eeva-Maria Maijala

Savukosken kunta

Kirjalliset sitoumukset hakemuksen liitteeksi.